

Araştırma Makalesi

Sosyal Medya Bağımlılarının Kurallarla ve Sınırlarla İlişkisi Üzerine Nitel bir AraştırmaDilan AKTAŞ^{1*} , Fazilet CANBOLAT^{2*} , Faruk GENÇÖZ¹ ¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye² Kapadokya Üniversitesi, Beşerî Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Nevşehir, Türkiye**Makale Bilgisi****Öz****Anahtar kelimeler:**

sosyal medya bağımlılığı, yorumlayıcı fenomenolojik analiz, lacanyen psikanaliz

Sosyal medya zaman ve mekân konularında esneklik kazandıran ve insan bedeninin doğal sınırlamalarını ortadan kaldıran araçlardan bir tanesi olarak düşünülebilir. Son yirmi yılda özellikle genç yetişkinler arasında popülerlik kazandığı söylenebilir. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte araştırmacılar yönünü yeni bir bağımlılık türü olan sosyal medya bağımlılığını çalışmaya çevirmişlerdir. Bağımlılık nicel araştırmalarda genellikle yasal sorunlar ve kural ihlalleri ile ilişkilendirilse de bu konudaki nitel araştırma literatürü kısıtlıdır. Bu çalışmanın amacı sosyal medya bağımlılarının kurallarla ve sınırlarla ilişkili deneyimlerini anlamaya çalışarak literatüre katkı sağlamaktır. Bu amaçla nitel bir araştırma yöntemi olan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz yönteminden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda altı katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonunda elde edilen veriler analize tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda ortaya çıkan iki tema (1) sınırsızlık alanı olarak algılanan sosyal medya ve (2) otorite figürlerine göre konumlanma olarak isimlendirilmiştir. Bu temalar Lacanyen Psikanalitik teori çerçevesinde tartışılmıştır.

Abstract**Keywords:**

social media addiction, interpretative phenomenological analysis, lacanian psychoanalysis

Social media is a medium that removes time and space limitations. It has gained popularity over the last two decades, especially among young adults. With the growing popularity of social media, researchers have turned their attention to study social media addiction, which is a new type of addiction. Although addiction is generally associated with legal problems and rule violations in quantitative research, the qualitative research on this subject is limited. The aim of this study was to contribute to the literature through elaborating the experiences of social media addicts related to rules and boundaries. For this purpose, the Interpretive Phenomenological Analysis (IPA), which is a qualitative research method, was chosen. Accordingly, semi-structured interviews were conducted with six participants. The obtained data were analyzed in accordance with IPA guidelines. As a result of the analysis, two themes emerged: (1) social media as a medium of limitlessness and (2) positioning with respect to the authority figures. Emergent themes were discussed within the framework of Lacanian Psychoanalytic theory.

*Sorumlu Yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Üniversiteler, Dumlupınar Bulvarı 1/6-133, 06800 Çankaya/Ankara, Türkiye

e-posta: dilan.aktas@metu.edu.tr

DOI: 10.31682/ayna.119318

Gönderim Tarihi (Received): 20.05.2022; Kabul Tarihi (Accepted): 22.09.2022

ISSN: 2148-4376

Giriş

Çağımızda medya teknolojileri ve internet yaygın olarak kullanılmaktadır (Sine ve Sarı, 2008). Bu araçlar zamana ve mekâna esneklik kazandırırken, insana bedeninin doğal sınırlamalarının ötesinde bir dünya sunmaktadır (Aydoğan, 2010). Sosyal medya da günümüz medya teknolojilerinin getirdiği yeniliklerden bir tanesidir (Sine ve Sarı, 2008). Sosyal medya kullanıcılarına içerik üretme, paylaşma ve içerikte iş birliği yapma gibi geniş olanaklar sağlamaktadır (Kuss ve Griffith, 2017). Bu açıdan sosyal medya Wikipedia, YouTube, Facebook, Instagram, WhatsApp, Twitter vs. gibi birçok uygulamayı şemsiyesi altına almaktadır (Kaplan ve Haenlein, 2010). Sosyal medya son yirmi yılda özellikle genç yetişkinler arasında popülerlik kazanmıştır (O'Day ve Heimberg, 2021).

Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte araştırmacılar yönünü sosyal medya bağımlılığını araştırmaya çevirmişlerdir (Kuss ve Griffith, 2011). Kendini davranışsal bağımlılık semptomlarıyla gösteren sosyal medya bağımlılığı sosyal medya mecralarının aşırı ve kompulsif kullanımı şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Griffiths, 2005, aktaran Hawi ve Samaha, 2017; Zivnuska ve diğerleri, 2019). Sosyal medya ile zihinsel olarak çok fazla meşgul olma, sosyal medyayı kaçış olarak kullanma, tolerans geliştirme, sosyal medya kullanımından dolayı diğer aktiviteleri aksatma, sosyal medyanın duygu düzenleyici işlev görmesi ve sosyal medya kullanımı engellendiğinde yoksunluk çekme gibi belirtiler sosyal medya bağımlılığı ile bağdaştırılmaktadır (Kuss ve Griffith, 2011; Kuss ve Griffith, 2017). Sosyal medya bağımlılığında ortaya çıkan bu belirtiler, geleneksel olarak madde bağımlılığı ile ilişkilendirilen belirtilerle benzer olarak yansıtılmaktadır (Kuss ve Griffith, 2017).

Literatürdeki nicel çalışmalar, bağımlılığın, kural ihlalleri ve yasal sorunlarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Altuner ve diğerleri, 2009; Darke ve diğerleri, 2010; Oroszi, 2019). Bu ilişkiyi inceleyen nitel çalışma ise çok azdır. Baltacı ve Gençöz (2019), madde bağımlılığı ve yasa ilişkisini terapi sürecinde Lacanyen Söylem Analizi ile inceleyen nitel bir araştırma yapmışlardır. Bir vaka incelemesi olan bu çalışma, hastanın terapilerde madde kullanımının yasak olduğunu bilmesine rağmen terapistte bu konuda şüphe uyandırdığını ortaya koymuştur. Hastanın madde kullanım belirsizliği üzerinden yasal sınırları oyun haline getirerek bir jouissance¹ aldığı belirtilmiştir. Dahası, hastanın yasa koyucu kurumların uygulayabileceği sınırları/cezaları/engellemeleri ortadan kaldırma girişiminde olduğundan söz edilmiştir. Hastanın tüm yasaları ve sınırları öğrenerek yaptırımlardan nasıl

¹ Fransızca bir kelime olan jouissance terimi, basitçe zevk anlamına gelir, ancak aynı zamanda zevk kelimesinde eksik olan cinsel imayı (yani orgazm) da içerir; bu nedenle, çoğu çeviri eserde tercüme edilmeden bırakılır (Evans, 1996, s. 93).

“yırtabileceğini” düşündüğü aktarılmıştır. Perversif² bir yapıya sahip olduğu düşünülen hastanın sınırları askıya alarak sınırsız bir jouissance hayalinde olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma madde bağımlılığının yasa ile ilişkisini bir vaka üzerinden incelese de bağımlılık ve yasa arasındaki ilişkiyi derinlemesine anlamak için daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu açıdan bu çalışmanın amacı farklı bir bağımlılık türü olan sosyal medya bağımlılığının yasayla, kurullarla ve sınırlarla ilişkisini inceleyerek literatüre katkı sağlamaktır. Bu araştırma sosyal medyaya bağımlı bireylerin kurullarla ve sınırlarla ilişkili deneyimlerinin neler olduğu sorusuna odaklanmaktadır. Bu çalışmanın bulguları Lacanyen Psikanalitik teori çerçevesinde tartışılacaktır. Lacanyen Psikanalitik teoride bireyin toplumu, yasayı, kurulları ve sınırları temsil eden Başka³ ile ilişkisi önemli bir yerdedir (Evans, 1996). Lacan ve Lacanyen yazarlar da bağımlılığı Başka ile ilişkili olarak anlatmaktadırlar (Malone ve Baldwin, 2011). Bu noktada Lacanyen psikanalitik teoride bağımlılık ve Başka ile ilişkisi detaylandırılmalıdır. Ancak bu ilişkinin anlaşılması için bazı kavramlar önceden bilinmelidir. Bu kavramlar Lacanyen düşüncenin merkezinde kabul edilen üç düzen olan imgesel, simgesel ve gerçek (Evans, 1996) üzerinden açıklanacaktır.

Lacanyen Psikanalitik Teoride Üç Düzen

Lacanyen teoride imgesel, simgesel ve gerçek olmak üzere üç tür düzenden söz edilmektedir. Lacan'ın kuramsal tarihçesi göz önüne alındığında ilk olarak imgesel düzene değinilecektir. İmgesel düzen imgelerin, hayal dünyasının ve illüzyonun hâkim olduğu düzen olarak tanımlanabilir. İmgesel düzen çocuğun kendisine yabancılaşıp, ayna imgesiyle özdeşleştiği “ayna evresi” ile karakterizedir. Ayna evresinin 6-18 aylık döneme denk geldiği düşünülmektedir. Bu evrede çocuk, kendisini daha önce tam olarak ayırt edemediği anneden ayrı bir varlık olduğunu sezmeye başlar ve aynadaki imgesi ile kendi vücuduna dair farkındalık kazanır (Evans, 1996). Bu imge çocuğa ilk Başka olan anne tarafından ideal imge olarak sunulur ve özdeşleşme Başka'nın onaylayıcı mesajı ile vuku bulur (Verheaghe, 2019). Çocuğun kendi vücudu üzerinde tam bir hakimiyeti yokken, aynada vücuduna dair tam ve bütünlüklü bir imge elde etmesine büyük bir haz deneyimi eşlik eder (Evans, 1996). Ancak bu durum

² Perversiyon literatürde suç teşkil eden davranışlarda bulunma şeklinde tanımlanmaktadır. Lacanyen psikanalitik teoride ise perversiyon, nevroz ve psikoza ek olarak üçüncü bir klinik yapı olarak tarif edilmektedir (Gökdemir-Bulut, 2017, s. 26).

³ 1955'te Lacan 'küçük başka' ('başka') ve 'büyük Başka' ('Başka') arasında bir ayrım yapar. İmgesel düzene kaydedilen küçük başka, bize bütüncül ve eksiksiz varlıklar olduğumuz hissiyatı veren egonun yansımaları olarak ele alınır. Simgesel düzene kaydedilen büyük Başka ise özdeşleşme yoluyla asimile edilemediği için imgesel olanın yanıltıcı başkılığını aşan bir başkılık olan radikal başkılığı belirtir. Lacan, bu radikal başkılığı dil ve yasa ile eşitler (Evans, 1996, ss. 135-136).

sadece özdeşleşmeyi değil yabancılaşmayı da beraberinde getirir çünkü çocuk bu imgeyle özdeşleştiğinde kendi varlığına yabancılaşır (Verhaeghe, 2019). Sonuç, Başka tarafından ideal olarak sunulan bir beden imgesine dayanan egonun oluşumudur. Egonun işlevi parçalanmışlık ve yabancılaşma gerçeğini reddetmek yoluyla bir çeşit yanlış tanımadır (Homer, 2005/2016). Tüm bunlar göz önüne alındığında imgesel düzenin bütünlüğün, ikiliğin ve benzerlik yanılması alanı olduğu söylenebilir.

İmgesel düzenden simgesel düzene geçiş Oedipus Kompleksi bağlamında ele alınmalıdır (Homer, 2005/2016). Çocuk ilk Başka olan annenin eksikliğiyle karşılaştığı zaman eksikliği tamamlayan imgesel nesne işlevine indirgenme riski altındadır. Bu, çocukta yutulma, boşluğa düşme; kısacası Başka'nın jouissance'ında kaybolma kaygısı yaratır. Bu kaygıya karşı savunma, başlangıçta isimsiz olan eksikliği adlandırmaktan, Gerçek'in⁴ başlangıçta hiçbir göstereninin olmadığı parçasına bir gösteren yapıştırmaktan ibarettir. İşte bu noktada simgesel fallus babayla birlikte sahneye çıkar: Baba eksik olanın fallus olduğunu, onu temin edebilecek olanın çocuk olmadığını ve ilgilenmesi gerekenin baba olduğunu ortaya koyar (Verhaeghe, 1996). Baba anneye 'Çocukla eksikliği tamamlayamazsın' mesajını gönderirken; çocuğa da 'Annenin her şeyi olamazsın' mesajını verir. Bu şekilde kastrasyonu gerçekleştiren baba işlevi, çocuk ile anne arasındaki ilişkiye bir sınır çekerek yasayı dahil etmiş olur. Kastrasyon ile imgesel nesne konumu terk edilerek eksik kabul edilir ve çocuk için simgesel düzene girişin kapıları açılır (Ergün ve diğerleri, 2022).

Kastrasyona uğrayan çocuk için simgesel düzenin kurulumu bu şekilde tamamlanır. Tıpkı annenin eksikliği gibi, çocuğun da eksikliği baba işleviyle doğrulanmış olur. Bu durum, annenin eksikliği tamamlayma işlevine indirgenme riskiyle kaygılanan çocuk için yatıştırıcı bir fonksiyona sahiptir. Kastrasyonla beraber gelen eksikğin ya da yokluğun bilgisinin kabulü öznenin arzulanması ve simgesel düzene girişi için koşul niteliğindedir. Simgesel düzene giren özne bir miktar jouissance'tan feragat ederek anneden ayrışır; annenin eksikliği tamamlayan imgesel nesne olma hayalini bilinçdışına bastırır ve bölünür (Evans, 1996, aktaran Ergün ve diğerleri, 2022). Bu yolla öznenin bakışını dış dünyaya çevirmesi, eksikliği tanıması yoluyla arzulanması (Evans, 1996, aktaran Ergün ve diğerleri, 2022) ve kendi kaderini tayin etme gücüne erişmesi mümkün hale gelir (Verhaeghe, 2019).

Simgesel düzenin özne yaşamına girmesiyle birlikte vurgu ikinci Başka'nın, yani jouissance'ı düzenleyen yasanın Başka'sının üzerine gelir (Verhaeghe, 1996). Bu Başka, özdeşleşme yoluyla asimile edilemediği için imgesel olanın yanıltıcı başkalığını aşan bir

⁴ Psikik gelişimin Oedipal öncesi aşamasına yerleştirilen Gerçek terimi herhangi bir anlama direnen, indirgenemeyen, tarif edilemeyen; zevk, kaygı ya da ölüm gibi kılıklar alan şekilde tasvir edilir. Gerçek düzen, imkansızlığa ve simgeselde temsil edilemezliğe işaret eder (Soysal, 2009, s. 1).

başkalık olan radikal başkalığı belirtir. Lacan, bu radikal başkalığı dil ve yasa ile eşitler, bu nedenle Başka simgesel düzene kaydedilir (Evans, 1996).

Üçüncü olarak, Lacan'ın gerçek düzenine değinilmelidir. Psişik gelişimin Oedipal öncesi aşamasına yerleştirilen gerçek terimi tarif edilemezlik ile karakterize edilir. Bu alan, imkansızlığa ve simgeselde temsil edilemezliğe işaret eder (Evans, 1996). Serge Leclaire'in ifadesiyle gerçek "herhangi bir anlama direnen, indirgenemeyen; zevk, kaygı ya da ölüm gibi kılıklar alandır" (Leclaire, 1971, aktaran Soysal, 2009, s. 1).

Fransızca bir kelime olan jouissance terimi, basitçe zevk anlamına gelir, ancak aynı zamanda zevk kelimesinde eksik olan cinsel imayı (yani orgazm) da içerir (Evans, 1996). Jouissance, temelini dilin dışında olan ve simgeleştirmeye uygun olmayan gerçek düzenden alır (Lacan, 1962-63/2011). Oedipal evrede jouissance, simgesel düzenle bütünleşir ve onun aracılığıyla düzenlenir (Declercq, 2004). Simgesel düzen işlemeye başladığında haz ilkesi jouissance'a bir sınır koyar ve mümkün olduğu kadar az zevk almayı emreden bir yasa işlevi görür. Bununla birlikte özne, zevki üzerine konulan bu sınırı aşmaya çalışmaktan geri durmaz ve haz ilkesinin ötesine geçmeye çalışır. Ancak haz ilkesini aşmak daha fazla zevk getirmez, aksine acı getirir (Evans, 1996). Bu açıdan jouissance, sonunda acı ve rahatsızlık getiren zevk fazlalığı olarak tanımlanabilir.

Lacan, Başka'nın jouissance'ı ve fallik jouissance şeklinde bir ayırmadan bahsetmiştir. Jouissance'ın en temel özelliği, herhangi bir engel veya sınır olmaksızın gerilimin serbest bırakılacağı ideal bir durum arayışıdır. Ancak bu tür bir jouissance özne için tasavvur edilemezdir. Sınırsız ve dil dışı olduğundan deneyimlenemeyen bu jouissance, özne üzerinde etkili olmaya da devam eder. Özne tarafından feragat edilmiş ve özneye yasaklanmış olmasına rağmen, bütünsel bir doyum elde etme hayali mevcudiyetini sürdürür. Bu tür bir jouissance'ın ötesinde, dil ve yasayla sınırlandırılmış diğer bir jouissance türü olan fallik jouissance'tan da söz edilmelidir. Bu iki jouissance türü arasındaki ayrımı gerçekleştiren gösterendir. Bir gösteren olarak fallus, bedeni eksiklikle işaretler ve bütüncül bir doyumun önüne set koyar: bir taraftan jouissance'ı yasaklar, diğer taraftan kısmi jouissance elde etmeye olanak tanır (Soysal, 2009).

Lacanyen Psikanalitik Teoride Bağımlılık

Lacan için bağımlılıklar jouissance elde etmenin bir yoludur, ancak Lacan bağımlıların jouissance'a fallus aracılığıyla ulaşmak yerine, fallus ile olan bağı kırarak ulaşmaya çalıştıklarını dile getirmiştir (Lacan 1975, aktaran Loose, 2002). Lacan bu sözleriyle bağımlılığın fallik jouissance'tan kopma girişimi ve simgesel kastrasyonu reddederek haz ilkesinin ötesine geçme girişimi olduğunu ima etmektedir (Loose, 2002). Lacan'ın

söylediklerine paralel olarak Loose da bağımlılığı diğer insanlarla sosyal bağlardan bağımsız olarak idare edilen bir jouissance tercihi olarak tanımlamıştır. Burada bağımlı olan özne ile Başka arasındaki bağımsızlık ilişkisine dikkat çekmiştir (Loose, 2011). Malone ve Baldwin (2011) de bağımlıların Başka ile ilişkisine değinmiştir. Onlara göre bağımlılıklar kişinin Başka ile ilişkisine bir değişim getirir. Bu bağlamda Malone ve Baldwin, bağımlılığın kişiyi sosyal bağdan uzaklaştırdığını, Başka ile ayırdığını (ya da Başka ile ilişkisini bir şekilde değiştirdiğini) ve kişiyi kendi jouissance'ı ile baş başa bıraktığını dile getirmişlerdir.

Lacan ve Lacanyen yazarlar bağımlılığın dili ve yasayı temsil eden Başka ile ilişkisini bu şekilde açıklamışlardır. Ancak Lacan seminerlerinde ve çalışmalarında bağımlılık konusuna çok az değinmiştir (Loose, 2002). Lacanyen yazarlar da çalışmalarında genel olarak madde, alkol ya da kumar bağımlılığı gibi bağımlılık türlerine değinmişlerdir. Sosyal medya bağımlılığının yeni bir ruh sağlığı problemi olması dolayısıyla Lacanyen perspektiften inceleyen çalışmalar literatürde kısıtlıdır. Bu açıdan sosyal medya bağımlılığını tümevarımsal bir araştırma yöntemiyle inceleyen bu çalışmanın bağımlılık teorisini genişletmeye katkı sağlayabileceği düşünülmüştür.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemlerinde vurgu genellikle kişilerin bakış açıları, öznelliği ve deneyimlerinin detaylı tanımlanmasındadır (Howitt, 2016). Bu açıdan nitel araştırmacılar ne, nasıl ve neden gibi sorulara odaklanarak araştırılan konuyu keşfetmeye ve o konu hakkında detaylı bilgi almaya çalışır (Hays ve Sigh, 2012). Sosyal medya bağımlılığı da yeni bir ruh sağlığı problemi olduğu için keşfedilmeyi bekleyen bir alandır. Bu nedenle nicel araştırmalardan ziyade nitel araştırmalarla bu konunun keşfedilmesi önerilmektedir (Kuss ve Griffith, 2011). Bu çalışmada sosyal medya bağımlılarının kurallarla ve sınırlarla ilişkili deneyimlerini keşfetmek için nitel bir araştırma yöntemi olan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) seçilmiştir. YFA kişilerin deneyimlerini detaylı anlamaya (Smith ve Osborn, 2007) ve katılımcıların ortaya koyduğu bulguları kültürel, sosyal ve teorik bağlamda daha geniş çerçevelerden tartışmaya (Larkin ve diğerleri, 2006) izin verdiği için seçilmiştir.

Örneklem

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analizin kılavuzu ışığında homojen ve amaçlı örneklem yöntemleri kullanılmıştır (Smith ve Osborn, 2007). Bu çalışma için iki dahil edilme kriteri belirlenmiştir. İlk dahil edilme kriteri katılımcıların sosyal medyayı aşırı derecede kullandıklarına dair kendi beyanlarıdır. Böyle bir dahil edilme kriteri konulmasının sebebi YFA'da öznelliğe verilen önem ile ilgilidir (Smith ve diğerleri, 2009). Buradaki vurgu, kişinin

kendi deneyimini değerlendirmesindeki öznellik üzerinedir. Bu açıdan bu dahil edilme kriteri YFA'nın mantığı ile uyum göstermektedir. İkinci dahil edilme kriteri ise katılım için yaş aralığı sınırı koymak üzerinedir. Genç yetişkinlerin sosyal medyayı daha sık kullandığı literatürde ortaya koyulmuştur (Kırık ve diğerleri, 2015). Bu sebeple bu çalışmaya 18-25 yaş aralığındaki genç yetişkinler dahil edilmiştir. Ayrıca, benzer gelişimsel aşamadaki bireylerle çalışmak YFA'nın gerekliliği olan örneklem homojenliğine katkı sağlamıştır. Bu kriterler neticesinde çalışma 6 katılımcı ile yürütülmüştür. Az sayıda katılımcı ile çalışmak YFA'nın doğası ile uyumlu olarak detaylı ve derinlemesine bir analiz yürütmeye olanak sağlamıştır. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1.

Görüşme Yapılan Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

	Yaş	En Sık Kullanılan Sosyal Medya Platformu	Sosyal Medya Kullanmaya Ne Zaman Başladığı	Sosyal Medyada Günlük Harcanan Saat
Ayşin	22	Instagram	11 yaşında	3-4
Beren	22	Instagram	13 yaşında	6-7
Canel	20	WhatsApp	12 yaşında	2-3
Defne	24	Twitter	9-10 yaşında	8-9
Eray	23	Instagram	12 yaşında	7-8
Funda	25	Instagram	13 yaşında	6

Bu çalışmada gizlilik ilkesine uymak amacıyla katılımcıların gerçek isimleri yerine rumuzlar kullanılmıştır. Katılımcıların 4'ü kadın, 1'i erkek ve 1'i kendini akışkan cinsiyetli olarak tanımlamıştır. Katılımcılar 20 ve 25 yaş aralığındadır. Sosyal medyayı kullanmaya başladıklarında 9 ve 13 yaş aralığında olduklarını beyan etmişlerdir. Katılımcıların çoğu en çok kullandıkları sosyal medya platformunun Instagram olduğunu ifade ederken, WhatsApp ve Twitter da en sık kullanılan sosyal medya platformları arasında yer almaktadır. Katılımcıların hepsi sosyal medyayı her gün kullandığını belirtirken, günlük kullanım saatleri her katılımcı için değişiklik göstermektedir.

Prosedür

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik izin alındıktan sonra, sosyal medya platformlarından bir tanesinin ODTÜ haberleşme grubunda çalışmaya çağrı duyurusu yayınlanmıştır. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişilere gönüllü katılım formu ve demografik bilgi formu gönderilmiştir. Katılımcılar bu formları doldurduktan sonra mülakat için randevu oluşturulmuştur. Koronavirüs pandemisi nedeniyle görüşmeler video konferans platformları Skype ve Zoom üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, YFA yönergelerine uygun olarak

yarı yapılandırılmış mülakatlar şeklinde gerçekleştirilmiştir (Smith ve diğerleri, 2009). Tüm görüşmeler, daha sonra analiz için yazıya geçirilmek üzere ses kaydına alınmıştır. Görüşmelerin süresi bir saat ile iki saat arasında değişmekle birlikte ortalama bir buçuk saat sürmüştür. Veri toplama süreci yaklaşık 5 hafta sürmüştür.

Refleksivite

Nitel araştırmalarda araştırmacı aktif bir roledir ve araştırmacının deneyimlerinin ve varsayımlarının araştırmayı etkilediği varsayılır. Araştırmacının deneyimlerinin ve varsayımlarının araştırmayı nasıl etkilediğini hem kendine hem başkalarına açık hale getirmesi refleksivite olarak tanımlanmaktadır (Howitt, 2016). Buradan itibaren refleksivite terimi çerçevesinde araştırmacıların bu çalışmadaki rollerinden bahsedilecektir.

İlk araştırmacı olarak ben, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Klinik Psikoloji alanında doktora eğitimime devam etmekteyim. Lacanyen psikanalitik ekol üzerine çalışmaktayım. Bu araştırmayı yüksek lisans tezim kapsamında yürüttüm. Bu açıdan bu çalışma daha geniş kapsamlı bir çalışmanın bir kısmıdır. Sosyal medya bağımlılığı konusunu kendi deneyimlerimden yola çıkarak çalışmak istedim. Sosyal medyada geçirdiğim zamanın yapmak istediğim diğer işlerin aksamasına yol açtığını fark ettim. Sonrasında bu durumun klinik psikoloji alanında nasıl bir yansıması olabileceği sorusunu merak ettim. Bu doğrultuda kendini sosyal medya bağımlısı olarak tanımlayan bireylerin deneyimlerini araştırdım. Veri toplama ve analiz sürecinde hislerimi ve düşüncelerimi saydam hale getirmek için kendi iç dünyamı gözlemlemeye çalıştım. Bu süreçte katılımcılara karşı bazen olumlu bazen de olumsuz duygular beslediğimi fark ettim. Katılımcılar tarafından görmezden gelindiğimi hissettiğim zamanlar oldu. İlk görüşmelerde bu durumun bende kızgınlık duygusu uyandırdığını hissettim ve mülakat çerçevesini hatırlatma gereği duyduğum zamanlar oldu. Görüşmeler ilerledikçe, katılımcıların araştırma çerçevesine dair sınır ihlallerini normal karşılamaya başladığımı farkına vardım. Katılımcıların bu davranışlarının otorite figürleriyle ilişkilerinin göstergesi olabileceğini fark etmem ise bu çalışma için dönüm noktası oldu.

İkinci araştırmacı, Kapadokya Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi bir klinik psikologdur. Lacanyen psikanalitik teori üzerine çalışmaktadır. Kendisinin Lacanyen psikanalitik teori üzerine verdiği dersleri ve çalışmalarını bulunmaktadır. Ayrıca online oyun bağımlılığını Lacanyen psikanalitik teori çerçevesinde inceleyen bir tez çalışmasının danışmanlığı yapmıştır. Bu çalışma kendisinin gerek metodolojik gerek teorik bilgileri doğrultusunda geliştirilmiştir. Çalışma boyunca araştırma ve sonuçlar üzerine kendisiyle birlikte tartışılmıştır.

Üçüncü araştırmacı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi bir klinik psikolog ve Lacanyen psikanalitik ekolde çalışan bir analisttir. Kendisi Lacan, Lacanyen psikanaliz ve psikoterapi üzerine dersler vermekte ve çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca bağımlılık ve bağımlılığın Lacanyen psikanalitik teorideki yeri üzerine çalışmaları da bulunmaktadır. Kendisinin alandaki kapsamlı bilgileri bu çalışmayı zenginleştirmeye olanak sağlamıştır. Çalışma sürecinde araştırma ve sonuçlar üzerine kendisinden geri bildirimler ve yorumlar alınmıştır.

Veri Analizi

Analize başlamadan önce tüm ses kayıtlarının transkriptleri çıkarılmıştır. Veri analizi sürecinde YFA yönergesinden faydalanılmıştır (Smith ve diğerleri, 2009). Analizin ilk aşamasında veriler tekrar tekrar okunarak verilere aşinalık kazanılmıştır. Önemli ve ilgi çekici görünen her şeyi not almak için sol kenar boşluğu kullanılmıştır. Ortaya çıkan ilk notları ve fikirleri daha belirgin temalara dönüştürmek için ise sağ kenar boşluğu kullanılmıştır. Sonraki adımda ortaya çıkan temalar arasında bağlantı kurularak tema kümeleri oluşturulmuştur. Bu adımlar her katılımcı için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılar için tema kümeleri oluşturulduktan sonra, çıkan temalar katılımcılar arasında karşılaştırılarak daha genel kategoriler elde edilmiştir. Bu adımlar sonrasında ortaya çıkan temaların alıntılarla uyumu kontrol edilmiştir. Bu noktada bu aşamalarda yinelemeli olarak ilerlendiği belirtilmelidir. Başka bir deyişle, her adımın birbiri ardına tamamlanmasından ziyade adımlar arasında ileri geri hareket edilmiştir. Ayrıca veri analizi sürecinde bu araştırmanın geçerliliğini test etmek için araştırmacı üçgenleme stratejisi kullanılmıştır (Mathison, 1988). Bu doğrultuda araştırmacının danışmanı ve eş danışmanından oluşan bir araştırma ekibi ortaya çıkan temaları kontrol etmiştir. Sonuç olarak Tablo 2'de görüldüğü gibi temaları gösteren bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo 2.

Analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar

1.	Sınırsızlık alanı olarak algılanan sosyal medya
	a. Aktif sosyal medya aracılığıyla pasif bir konum almak
	b. Sosyal medyaya atfedilen fırsat sınırsızlığı
	c. Sonsuz üretim ve tüketim döngüsü
	d. Sosyal medyayı ideal görüntü yaratma alanı olarak algılama
2.	Otorite figürlerine göre konumlanma
	a. Tepkisel konumlanırken sosyal medya aracılığıyla yaptırımdan kaçış
	b. Araştırma çerçevesine dair sınır ihlal etmeye ilişkin tutumlar

Bulgular

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz ışığında iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar (1) *sınırsızlık alanı olarak algılanan sosyal medya* ve (2) *otorite figürlerine göre konumlanma* olarak isimlendirilmiştir.

1. Sınırsızlık alanı olarak algılanan sosyal medya

Tüm katılımcılar sosyal medyayı aktif, sınırsız ve her şeye gücü yeten şekilde tasvir etmişlerdir. Bu temanın üç alt teması ise (a) *aktif sosyal medya aracılığıyla pasif bir konum almak*, (b) *sosyal medyaya atfedilen fırsat sınırsızlığı* ve (c) *sonsuz üretim ve tüketim döngüsü* şeklinde adlandırılmıştır.

1.a. Aktif sosyal medya aracılığıyla pasif bir konum almak. Katılımcılar alışveriş yapmaktan sosyalleşmeye, seyahat etmekten haber takip etmeye ve hatta iş bulmaya kadar pek çok aktiviteyi sosyal medyaya devrettiklerinden söz etmişlerdir. Sosyal medyayı bu aktivitelerde aktif, sınırsız ve güçlü bir konuma koyarken, kendilerinin nasıl pasif bir konum aldıklarını anlatmışlardır. İlk olarak, katılımcılar sosyal medya aracılığıyla alışveriş yapmanın kullanıcılarını nasıl pasifleştirdiği üzerine konuşmuşlardır. Örneğin Eray bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

Artık online markete dönüştüğümüz için, daha doğrusu alışverişe döndüğümüz için, her şey hani insanları tembelleştirmeye yönelik olduğu için daha fazla bir cazipliği var tabii ki. Yani insanlar artık yorulmadan alışveriş de yapabiliyor ve daha cazip bence. Yani sonuç olarak, şu pandemi döneminde, hani gitmeden alabiliyoruz veya normal zamanda bile yani zamanımız olmayabilir hani alışveriş yapmak için veya gittiğimde mağazada onun istediğim bedeni de kalmamış olabilir ve sosyal medya bana bunu sağlıyor açıkçası diyebilirim veya hiç bilmediğim bir ürünü de bana sağla katkılayabilir. Bu da önemli bir noktası açıkçası.

İkinci olarak, katılımcıların çoğu sosyalleşme eylemini sosyal medyaya devrettiklerinden söz etmişlerdir. İnsanlarla sohbet etmek, aramak ya da mesajlaşmak yerine sosyal medya aracılığıyla onların hayatlarına şahit olduklarını aktarmışlardır. Bu sayede daha az çabayla daha çok insanla sosyalleştiklerini dile getirmişlerdir. Buna örnek olarak Aysin şu ifadeleri kullanmıştır:

Bütün arkadaşlarımızı takip ediyoruz çünkü genellikle o arkadaşlarımız günlük hayatında ne yaptıklarını paylaşıyor. İşte bugün işte şu kıyafeti giyindim. Aynanın önünde bir fotoğraf paylaşıyorlar. Bugün işte buraya gittim, şu yemeği yedim, işte şu ülkeyi gezdim falan gibisinden. Hani bu birazcık şey oluyor illaki telefon açıp konuşmadan ya da işte mesaj göndermeden bir şekilde birbirimizle haberleşme aracı gibi oluyor. ... Bir şekilde iletişime

geçmek, direkt olarak birbirimize hitap etmemiş olsak bile gibisinden. O bakımdan, hani o bakımdan, o bakıma da güzel bir şey aslında dediğim gibi. Mesela bir arkadaşım, diyelim ki liseden arkadaşım, ondan sonra mezun olduk, üniversiteye geçti arkadaşımı hala seviyorum hala işte. Değer verdiğim bir arkadaşım ama her hafta böyle telefon açıp konuşmuyoruz. Diyelim ki işte ayda bir konuşuyoruz ama az çok ben ne yaptı, mezun oldu mu, ondan sonracağıma kedi mi sahiplendi atıyorum bunları hani sosyal medya aracılığıyla öğrenebilmiş oluyorum onun hakkında.

Son olarak, katılımcılar aktif bir şekilde güncel bilgileri ya da haberleri takip etmek için çaba harcamak yerine sosyal medya üzerinden bu bilgileri takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu konularda araştırma yapmak yerine sosyal medya karşılıklarına ne çıkarıyorsa haber ya da güncel bilgi olarak onu öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Buna paralel olarak Eray, sosyal medyayı çevrimiçi ansiklopedi olarak adlandırmıştır. Mesleği ile ilgili bilimsel yenilikleri araştırmak yerine sosyal medya üzerinden rahat ve kolay bir şekilde takip edebildiğini dile getirmiştir. “Kendim araştırma yapmaya kalksam araştırmayacağım pek çok şeyi öğrenebilirim” diyerek sosyal medyaya aktif bir rol biçerken sosyal medyadaki bilgi sınırsızlığına vurgu yapmıştır. Ayşin’de Eray’ın söylediklerine paralel olarak sosyal medya karşısına haber olarak ne çıkarıyorsa haber olarak onu gördüğünü söyleyerek sosyal medyanın aktif rolüne vurgu yapmıştır:

Dünyayla birazcık daha iletişimim azalardı gibi hissediyorum çünkü ben haber takip eden falan bir insan kesinlikle değilim. Yani televizyondan ya da gazeteden ya da bi internet sitesine işte girip de haber görmek için giren bir insan değilim. Sosyal medyada benim karşıma ne çıkıyorsa haber olarak onu görüyorum sadece. O yüzden hani öyle olmasaydı eğer çok dünyayla bir haberim dünyadan haberim pek olmazdı gibi geliyor.

1.b. Sosyal medyaya atfedilen fırsat sınırsızlığı. Katılımcılar sosyal medyanın pek çok alanda sınırsız imkânlar sunduğundan bahsetmişlerdir. Sosyal medyada zaman ya da mekân sınırlaması olmadığını ifade etmişlerdir. Sosyal medyanın sınırsız bir kapasitesi olduğunu ve bilgiyi sonsuza kadar muhafaza etme gücünde olduğunu dile getirmişlerdir. Örneğin Canel YouTube videosu izlerken zaman sınırlaması olmadığını ve hatta sosyal medyanın zamanın akışını kontrol etme imkânı sağladığını “tekrar tekrar dinleyebilmek, hızını ayarlayabilmek bunlar güzel özellikler” diyerek aktarmıştır. Eray ise sosyal medyayı fotoğraf albümü olarak kullandığını dile getirmiştir. Sosyal medyanın zamanda geçmişe bakmayı mümkün kıldığını şu sözlerle belirtmiştir:

E: Tamam yani şöyle albümü açayım o zaman. Biraz yani gelecekte şu gün ne yaptım diye bakmak bence güzel bir şey ve bunu instagram veya diğer uygulamalarda çok fazla sağlıyor.

Bunu anılar kısmında hani geçen sene şunu yapıyordum, bunu yapıyordum, şu an böyleyim... Eskiden ki gibi o artık fotoğraf albümü değil de ya fotoğraf albümünün aslında bir canlı versiyonu gibi diyebiliriz. Yani hem küçüklüğümüzü de görüyoruz hem geçmişimizi de görüyoruz veya yaptığımız bir şeyi de görebiliyoruz orada. Ben şu zamanda şunu yapmıştım.

Ar: Canlı versiyonu dediniz hani niye bu şekilde adlandırdınız?

E: Yani sonuç olarak bir videoyu hani kaydedip bir yere koyamıyoruz veya fotoğraf bu kadar net veya şey olmuyor. Çıkartılması da iş bir şekilde yani sonuç olarak. Her yere götürebiliyoruz albüm gibi değil. Hani albüm bir yerde duruyor sonuç olarak, fotoğraf albümü ama sosyal medyaya her yerde erişim olabilir öyle diyebilirim.

Katılımcılar sosyal medyanın mekânsal olarak da sınırlamaları kaldırdığını dile getirmişlerdir. Buna örnek olarak Eray “Ucu bucağı yok gerçekten, dünyanın öbür ucundaki bir insanı da bulabiliyoruz” demiştir. Funda ise arkadaşının ruhsat alma törenini mekânsal olarak yer değiştirmeden sosyal medya aracılığıyla izleyebildiğini şu sözlerle aktarmıştır: “Bir arkadaşım Ankara’da olmasına rağmen hukuk fakültesi mezunu. Ben onun ne deniyor, ruhsat alma törenine gidemedim ama ruhsat alma törenini arkadaşısı canlı yayın açmış da oradan izleyebildim. Yani bu bence çok güzel bir şey”.

Katılımcılar sosyal medyada bilgilerin sonsuza kadar kalabildiğinden de söz etmişlerdir. Beren’in “Orada hiçbir şey kaybolmuyor” demesi ya da Defne’nin sosyal medyaya fotoğraf koymanın “ölümsüzleştirmek” anlamına geldiğini söylemesi bu durumu örneklendirmektedir. Benzer şekilde Funda da sosyal medyada fotoğrafların sonsuza kadar kalabildiğini şu ifadelerle aktarmıştır:

Ben keyif aldığım şeyleri paylaşıyorum burada. İşte yediğim yemek, gezdiğim mekân değil, paylaşmam gereken benim anılarım ve bunun kanıtı olmasını istiyorum. Yani evet gün olur bir gün silinir telefonda fotoğraflar ama burada sonsuza kadar kalabilir düşüncesiyle hareket ederek bana estetik gelen ve bana iyi hissettiren şeyleri paylaşıyorum.

Ayrıca katılımcılar sosyal medyanın sınırsız bir kapasiteye sahip olduğundan da söz etmişlerdir. Örneğin Eray “Telefonların da belli bir kapasitesi var ama sosyal medyanın ucu bucağı yok. Yani istediğimiz kadar fotoğraf koyabiliriz; fotoğraf, video ve bize bir kapasite sormuyor sonuç olarak” demiştir.

1.c. Sonsuz üretim ve tüketim döngüsü. Katılımcılar sosyal medyayı sınırsız üretim ve tüketim alanı olarak tasvir etmişlerdir. Sosyal medyanın amacı ve beklentisi doğrultusunda bu duruma nasıl ayak uydurduklarını anlatmışlardır. Funda sosyal medyadan “sınırsız bir mecra” ve “uçsuz bucaksız bir kanal” şeklinde bahsederken ilgi alanından tüketebileceği birçok içerik olduğunu söylemiştir. Funda’nın söylediklerine benzer şekilde

Ayşin de sosyal medyada kendi ilgi alanından tüketebileceği çok fazla içerik olduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

Çok fazla content'in olması olabilir. Yani şimdi şu an o kadar çok fazla content var ki, herkes yani, bir meslek bile çıktı bu işten content creator diye, içerik üretici işte. Öyle olunca mesela herkes kendi beğendiği bir alanda, en küçük bir şey bile olsa, mesela ben dedim ki işte veganlık, vegan sayfaları, oo ben sabaha kadar bakarım yani kim ne pişirmiş, ondan sonra işte, ne bileyim, biri şu sebzeyle ne pişirebiliyormuş falan filan diye. Ondan sonra kendi ilgi alanımda çok fazla şey görebiliyorum. Ya da mesela başka ilgi alanım ne olsun? Mesela işte mimari çizimlerle ilgili Pinterest'i kullanıyorum bu arada. Mimari çizimlerle ilgili işte pafta nasıl yapılır? Poster nasıl hazırlanır? Kim işte portfolyosunu nasıl hazırlamış? Bunun örneklerini görmek için oraya bakabilirim. Yani kendi ilgi alanımda artık içerik bulabilmek çok daha kolay, hani önemli önemsiz gerekli gereksiz bir alanda. Eskiden böyle değildi. Bence hani çok fazla şey bulunamıyordu, içerik diye düşünüyorum.

Defne sosyal medyanın sınırsız tüketim alanı olduğunu şu sözlerle aktarmıştır:

Sosyal medya hızlı tüketime yönelik bir şey olduğu için, bir çekilen bir fotoğrafı atıyorum böyle güzel sanatsal bir şey, gün batımı falan çekmiş olsa bile kimse oturup onu uzun uzun incelemiyor. A ne güzelmiş falan diye incelemiyor, onu bastırıp duvarına asmıyor. Bakıyorsun, güzelmiş diyorsun, geçiyorsun. Bir sonraki geliyor, bir sonraki geliyor, sayfayı yeniliyorsun, yeni şeyler konulmuş oluyor. ... Ya sürekli bir arz olduğu için hani hiçbir şeye çok vakit harcanmıyor.

Sınırsız tüketimin yanında katılımcılar sosyal medya için içerik ürettiklerinden de bahsetmişlerdir. Örneğin Canel sosyal medyaya planlı bir şekilde içerik ürettiğini şu sözlerle aktarmıştır:

Çizim hesabımda da mesela, şu an şey davranıyorum, bir haftada üç fotoğraf paylaşıyorum. Bitmiş işler olabiliyorlar. Şu an bitmiş sulu boyalarımı paylaşıyorum. Belki bir process olabilir mi diye düşünüyorum ama henüz elimdeki arşiv bitmediği için o noktaya gelmedik. Ama hani genel olarak orda da düşününce planlı ilerliyorum.

Bu açıdan sosyal medya kullanıcılarının hem içerik üreterek hem de o içerikleri tüketerek bir döngü yarattığı söylenebilir. Katılımcılar genel olarak sosyal medyadaki bu döngüde yer alma sebeplerini ise kendi isteklerinden ziyade sosyal medyanın amacı ve beklentisi üzerinden açıklamışlardır. Örneğin Ayşin bu doğrultuda şu sözcükleri kullanmıştır: "Instagram'ın falan amacı bizi şey, uygulamanın içerisinde tutmak, hani kaydırabildiği kadar kaydırsın, uzun süre kalabildiği kadar kalsın istiyorlar. Bende de çok işe yarıyor bu diyorum. Hep kalıyorum yani bir amacı olmadan".

1.d. Sosyal medyayı ideal görüntü yaratma alanı olarak algılama.

Katılımcılar sosyal medyayı ideal imaj yaratma ortamı olarak tasvir etmişlerdir. Sosyal medyanın kullanıcılardan ideal bir imajı yansıtmasını beklediğini belirtmişlerdir. Sosyal medyanın beklentisi doğrultusunda bir imaj yansıtanların daha fazla beğeni aldığını ve daha fazla takipçisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sayede sosyal medyanın o kişileri üst sıralara çıkararak daha görünür kıldığını belirtmişlerdir. Bunlar doğrultusunda katılımcılar mutlu oldukları, eğlendikleri ya da kendilerini güzel hissettikleri anları paylaşmayı tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Bazı katılımcılar kendilerini olduklarından daha güzel, daha mutlu, daha ince, daha zengin gösterdiklerini ya da gerçek olmayan bir şeyi sanki gerçekmiş gibi yansıttıklarını belirtmişlerdir.

Ayşin, gerçekte sosyal medyada paylaşılan görsel arasındaki farkı şu sözlerle açıklamıştır: “Normalde nasıl yiyorum fasulyeyle pilavı, işte güzelce birbirine karıştırıp öyle yiyorum. Diyelim fotoğrafını çekeceğim zaman pilavı alta koyuyorum, üzerine fasulye koyuyorum, üzerine maydanoz serpiyorum ki daha güzel görünsün göze”. Buna paralel olarak Eray: “Çok yaygın bir şey var, gerçek hayatta böyleyiz ama sosyal medyada böyleyiz diye. Aslında sosyal medyada farklı bir hayatımız, daha mutlu bir hayatımız olduğunu göstermeye çalışıyoruz” demiştir.

Beren sosyal medyada paylaşılan görüntüler üzerindeki beklentilerden bahsetmiştir. Sosyal medyanın insan bedeni üzerinde ideal bir imaj algısı olduğundan söz etmiştir. Kendini bu şekilde yansıtanların daha çok beğeni ve ilgi gördüğünü dile getirmiştir. Bu nedenle kendisi de dahil insanların bu beklenti doğrultusunda kendilerini farklı yansıtma çabalarını şu şekilde açıklamıştır:

Instagram’da biraz oradaki işleyişin şey olduğunu düşünüyorum, insanlar hani kendini olmadığı gibi gösteriyor. Mesela tanıdığım kişiler içinde de böyle. O insanın hayatının o dönemde çok kötü olduğunu biliyorum. Mesela sorunlar problemler yaşıyor ama orda eğlenirken, bir şey yaparken fotoğraf atabiliyor. Yani orda insanların biraz kendini farklı gösterme çabası olduğunu biliyorum. İşte bu güzellik algısı, işte vücut şöyle olmalıdır algısı çok fazla var. O yüzden işte herkes spor yaparken fotoğraf atıyor. İşte ne bileyim güzel bir vücudunu atıyor. İşte shoplama olsa da olmasa da bir şekilde işte güzel buldukları o vücudu paylaşıyorlar. İşte insanlar eğlenirken fotoğraf atıyorlar. Sürekli hani bazı olmayan şeyleri varmış gibi gösterip de atmak çok yaygın olduğu için Instagram’da, bunu ben de bildiğim için, kendim de yaptığım için bazı zamanlar orda biraz yoruluyorum.

Beren’in söylediklerine paralel olarak Funda da sosyal medyanın ideal imaj beklentisinden söz etmiştir. Bu beklentiye şu sözlerle tasvir etmiştir: “Instagram, sosyal medya bir şey dayatıyor. Diyor ki işte 90 60 90 çok ince, işte çok havai, inanılmaz işte iyi yerlerde

yemek yiyen, inanılmaz iyi arabalara binen, inanılmaz iyi çantalar kullanan, her giydiği sorulan bir rol olacaksın”.

2. Otorite figürlerine göre konumlanma

Bu tema katılımcıların otorite figürleri, kurallar ve sınırlamalar karşısında nasıl konum aldıkları üzerinedir. Bu temanın iki alt teması (a) *tepkisel konumlanırken sosyal medya aracılığıyla yaptırımdan kaçış* ve (b) *araştırma çerçevesine dair sınır ihlal etmeye ilişkin tutumlar* şeklinde isimlendirilmiştir.

2.a. Tepkisel konumlanırken sosyal medya aracılığıyla yaptırımdan kaçış. Canel ailesi tarafından koyulan kurallardan bahsederken, anne ve babasının çocukken kendisini çeşitli şeyleri kesmekle tehdit ettiğinden bahsetmiştir. Ailesinin "iletişim kuramıyorsun sana kitap okumayı yasaklayacağız" gibi ifadeler kullandığını eklemiştir. Ailesinin katı cezalar verme olasılığına karşı Canel, yaptığı şeyleri maskeleydiğini belirtmiştir. Canel'in 'maskeleyme' ifadesi, sosyal medyayı kullanma biçimiyle paralellik göstermektedir. Canel, otorite figürlerine karşı tepkisel konumlanırken sosyal medyadaki anonimlik aracılığıyla saklandığını ifade etmiştir. Başka bir deyişle, sosyal medyayı, algıladığı katı kurallar karşısında eylemlerini maskeleyebileceği bir mecra olarak tanımlamıştır. Telefonu kırılınca deneyimlediği yakalanma korkusunu şu sözlerle dile getirmiştir:

C: Mesela şey korkusu da vardı, acaba servise gittiğinde WhatsApp konuşmalarımız dolayısıyla arkadaşlarımın başına bir iş gelir mi ya da benim başıma bir iş gelir mi korkusu da vardı. Çünkü her şeyi konuşuyoruz. Yani çok stres yapılacak bir şey değilmiş gibi gelebilir. Ama mesela göz altına alındığında bir arkadaşımın telefonuna el konuldu ve el konulduktan sonra ıı el konulduktan sonra o WhatsApp konuşmalarından başka bir arkadaşım göz altına alındı. Yani çok çok basit şeyler için bu arada. Yani hatırladığım kadarıyla işte bir siyasiyi eleştirmiş falan. Yani bu kadar da bir şey içindi diye hatırlıyorum öyle.

Ar: Hani her şeyi konuşuyoruz dediniz, bu her şeyden kastınız nedir?

C: Şey yani siyaset konuşuyoruz. Bu kadardı aslında. Çok bir şey değildi ama biliyorsunuz işte çok saçma sapan şeylerden bile nefret söylemi vesaire deyip göz altına alabiliyorlar ya da problem çıkarabiliyorlar.

Ar: Nefret söylemi olarak söylediniz, nasıl yani, nefret söylemi dediğiniz şey nedir?

C: Ya nefret söylemi değil bu arada yani. Ama nefret ya mesela nefret söylemiyle ilgili bir kanun geldiğinde, bu daha çok nefret söylemine uygun değil de o dönemki baskın düşünce neyse ona bir eleştiri getirildiğinde bunu nefret söylemi olarak algılama ve bunun üzerinden gitme olarak oluyor. Yani nefret söyleminden bahsetmiyorum aslında, eleştirilerden bahsediyorum.

Defne de Canel ile benzer şekilde otorite figürlerine karşı tepkisel konumlanırken sosyal medyanın sağladığı anonimlik aracılığıyla yaptırımını nasıl engellediğini şu sözlerle aktarmıştır:

D: Twitter'daki hesapların büyük bir çoğunluğu Türkiye'de hani anonim. Çünkü insanlar bence ad soyadıyla kullanmak istemiyor. Atıyorum siyasi bir şey paylaşırsa sonra bunun şikâyet edilme yaptırım gibi böyle şeyler çünkü çok gördük. Adam internette bir şeyler paylaştı diye işte evinin basılıp toplanması şeklinde. O yüzden insanlar genellikle anonim hesap açıyorlar. Yani bu şekilde yazacaklarını yazıyorlar. Hani şey olsa da hani siyasi içeriklerle tam hani bir bunu engelliyor, sıkıntıyı engelliyor. Ha gündelik şeyler paylaşıyor olsalar bile bence insanlar kendilerini daha rahat ifade ettiklerini düşünüyorlar anonim hesapla. Çünkü ya akraba denk gelmeyecek, seni böyle tanımayacak. Daha rahat yazıyorsun bir şeyleri falan.

Ar: Sizin hesabınız anonim mi peki?

D: Anonim evet hiç kendi adıma kullan, bir kez kendi fotoğrafımı koydum, ondan sonra tekrar anonim olmaya karar verip değiştirdim.

Ar: Siz neden anonim olmayı tercih ediyorsunuz?

D: Olur da siyasi bir şey paylaşırsam başım belaya girmesin.

Funda da sokağa çıkıp terörist olarak yaftalanmaktansa sosyal medya aracılığıyla protesto etmeyi tercih ettiğini ifade etmiştir. Kısaca, sosyal medya katılımcıların tepkisel konumlanırken yaptırım görmelerini engelleyen bir mecra olarak tasvir edilmiştir.

2.b. Araştırma çerçevesine dair sınır ihlal etmeye ilişkin tutumlar.

Araştırma sürecinde katılımcılar araştırma çerçevesini ihlal etmeye ilişkin tutumlarda bulunmuşlardır. Mülakatlar sırasında katılımcıların çoğu telefonlarına bakmışlardır. Hatta bazı katılımcılar gelen bildirimlere cevap vermek için zaman zaman görüşmenin akışını kesmiştir. Örneğin Canel gelen bildirimlere cevap vermek için görüşmenin akışını keserken şunları söylemiştir:

Sizden çok özür dilerim. 1 saniye şey, 1 tane Excel dosyası istediler de onu bulmaya çalışıyorum, yollayacağım şimdi. Yani aslında bu yüzden biraz da çok fazla kullandığımı düşünüyorum çünkü sürekli olarak bir şeyleri birbirimize gönderiyoruz ya da bu şekilde iletişim kuruyoruz. Allah Allah, bende de yok herhalde. Hani şey olmuştu dört saatliğine telefonum bozuldu, böyle dört beş saat ve böyle elim ayağıma dolandı ...

Benzer şekilde Funda da görüşmenin akışını birkaç kez bölmüştür. Hatta bir noktada gelen bildirimlere cevap vermeden önce ne konuştuğunu unutmuştur. Araştırmacıya daha önce katıldığı bir mülakatın fotoğraflarını gösterirken şu sözleri dile getirmiştir:

F: Ben daha mülakata girdiğim zaman e aslında biz seni aldık kesinlikle aldık artık öğrencimizsin ama seninle sohbet etmek istiyoruz seni tanımak istiyoruz deyip 45 dakika boyunca bu arada mülakatın süresi 10 dakikaydı ı 45 dakika boyunca benimle sohbet edip ya hani Funda seninle sohbet etmek çok keyifliydi ve öğrencimiz olduğun için de çok mutluyuz demiş olmalarıydı beni orada onore eden şey ve o fotoğraf da bunun aslında bana hissettirdiklerinin kanıtı yani ben o fotoğrafı her açtığımda diyeceğim ki böyle bir güzel gün yaşamıştım

Ar: Neyi kanıtlamak gibi? Hani kendinize de kanıtlama gibi söylediniz.

F: Çok affedersiniz, bir saniye hemen şuna bir cevap vereceğim. Kanıtlamak tam olarak nerede demiştim yaa onu?

Ar: Bana hissettirdiklerinin kanıtı gibi dediniz, hani o fotoğrafı gösterdiğiniz zaman.

F: Evet yani ...

Ayrıca bazı katılımcıların araştırmacıyı yatay ilişkide konumlandığına işaret eden söylemleri olmuştur. Funda verdiği örnekte “işte örneğin Dilan ve Funda arkadaş” ifadesini kullanmıştır. Katılımcının böyle bir ifade kullanması araştırmacıyı resmi olmayan bir konuma yerleştirdiğine ve araştırmacıyı yatay bir ilişki içinde algıladığına işaret ediyor olabilir: “İşte örneğin Dilan ve Funda arkadaş. Bir de işte Ayşe diye bir arkadaşları var. Dilan’la Funda birbirinin her fotoğrafını beğeniyorlar ama Ayşe’nin paylaştığı fotoğrafları beğenmiyorlar. Bu demektir ki bence Ayşe’yi gruplarında istemiyorlar”.

Bunların dışında, görüşmeler sırasında diğer dikkat çeken bir nokta ise bazı katılımcıların araştırmacı orada değilmiş gibi davranması üzerinedir. Örneğin Funda görüşme sırasında iş arkadaşıyla sohbet etmiştir. Benzer şekilde, Ayşin görüşme sırasında birkaç kere kedisıyla konuşmuştur. Görüşmenin ortasında birkaç kez ayağa kalkıp görüşme ekranından kaybolmuştur. Bu durum araştırmacının kendisine görüşmenin devam etmesi için oturması gerektiğini hatırlatmasına yol açmıştır:

A: Çok zor sorular soruyorsunuz. Cool bir insan olduğumu düşününce ne olacak? Yani bilmiyorum. Saygınlığım mı artacak? Yoo saygınlık da artmıyor bence. Bilemedim şu anda. Bu sorunuza cevap veremedim (*su mu istiyorsun su var hani mama mı istiyorsun iyi vereyim al*) bilmiyorum (*ayağa kalktı: al ablacım tamam hadi*) tamam kusura bakmayın

Ar: Tamam, siz oturun devam edelim

A: Oturdum

Tartışma

Bu çalışma kapsamında sosyal medya bağımlılarının kurallarla ve sınırlarla ilişkili deneyimleri araştırılmıştır. Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz ışığında ortaya çıkan temalar (1) *sınırsızlık alanı olarak algılanan sosyal medya* ve (2) *otorite figürlerine göre*

konumlanma şeklinde isimlendirilmiştir. Bu bölümde, ortaya çıkan temalar Lacanyen Psikanalitik teori çerçevesinde tartışılacaktır.

İlk tema katılımcıların sosyal medyayı aktif, sınırsız ve her şeye gücü yeten şekilde yansıtılmaları üzerinedir. İlk alt temada katılımcılar sosyal medyanın pasifleştirici etkisine değinmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, aktif sosyal medya aracılığıyla nasıl pasif bir konuma yerleştiklerini anlatmışlardır. Bu tema kapsamında pek çok aktivite ve ihtiyaçlarını sosyal medyaya devrettiklerini belirtmişlerdir. Sosyal medya ve katılımcılar arasındaki bu ilişki, birincil bakım veren kişi olarak anne ve bebek arasındaki ilişkiyle benzerlik göstermektedir. Erken bebeklik zamanlarında, anne, bebeğin her ihtiyacını karşılayan aktif kişi konumundayken bebek tamamen annenin merhametine bağlı pasif bir konumdadır. Bu dönemde bebek annenin jouissance'nın pasif nesnesi olarak tasvir edilir. Bu açıdan pasiflik insanın başlangıç pozisyonudur denilebilir (Loose, 2002). Buna paralel olarak, bu çalışma kapsamında katılımcılar, sosyal medya ile ilişkilerinde kendilerini pasif bir konumda yansıtmışlardır. İş aramaktan haber takip etmeye, alışverişten sosyalleşmeye kadar birçok ihtiyaçlarını sosyal medyaya devrettiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında, sosyal medyanın hangi postu görecekları ya da hangi bilgiyi öğrenecekleri konusunda belirleyici ve karar veren konumda olduğunu ifade etmişlerdir. Tüm bunlar göz önüne alındığında katılımcıların anne benzeri aktif sosyal medya aracılığıyla bebeksi pasif bir pozisyona oturdukları söylenebilir.

Verhaeghe'ye göre çocuk, ilk Başka'nın, yani annenin eksikliği ile karşılaştığı zaman bu eksikliği tamamlama fonksiyonuna indirgenme riski altındadır. Çocuğu annenin jouissance'nın nesnesi olmaktan alıkoyan baba işlevinin sahneye çıkmasıdır. Baba, yasa koyarak jouissance'a sınır getirme işlevini üstlenir (1996). Yasanın insan yaşamına girmesiyle kişinin pasif nesne konumundan kurtulması ve kendi kaderini tayin etme gücüne sahip arzulayan özne pozisyonuna oturması mümkün hale gelir. (Loose, 2002; Verhaeghe, 2019). Diğer bir ifadeyle, kişinin kendi arzusu doğrultusunda hareket alması ve davranışlarında aktif karar verme yetisine sahip olması için kastrasyona tabii olması koşuldur denilebilir. Ancak katılımcıların kendi davranışları üzerinde özerk olmaması ve anne benzeri sosyal medyanın belirleyici ve karar verici konumunun pasif alıcıları olmaları, kastrasyon öncesi bir döneme saplanmış olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Buna paralel olarak, diğer alt temalarda da katılımcılar, sosyal medya ile ilişkilerinde kendi arzularından ziyade sosyal medyanın amacının ve beklentisinin kullanım davranışlarında belirleyici olduğuna vurgu yapmışlardır. Kendileri yapmak istemeseler bile sosyal medyanın beklentisinin, kullanım davranışlarını belirlediğinden bahsetmişlerdir. Sosyal medyanın beklentisi doğrultusunda üretim ve tüketim döngüsüne katılmak ve ideal bir imaj yansıtmak da bu duruma örnek olarak verilebilir.

Sonsuz üretim ve tüketim döngüsü alt teması kapsamında katılımcılar, sosyal medyanın kendi ilgi alanlarından tüketebilecekleri çok fazla içerik sunduğundan bahsetmişlerdir. Bu söylem, katılımcıların kendilerini sosyal medyanın eksiğinin nesnesi şeklinde yansıtılmalarının yanı sıra sosyal medyanın da katılımcıların eksiğini tamamlayacak nesnelere sunduğu düşüncesini akla getirmektedir. Sosyal medyadaki imkânsızlık ve sınırlamaların ortadan kalkması üzerine vurgu göz önüne alındığında da sosyal medyanın kullanıcıların eksiğini ortadan kaldıracak nesnelere sunma vaadinde olduğu düşüncesi desteklenmektedir. Ancak arzu eksikten doğar ve kişi bir kez kaybettiğini farz ettiği eksik olan şeyi tekrar tekrar bulmaya çalışır. Sosyal medya ise eksiğin varlığını reddetme sureti ile eksik nesneye ulaşmanın mümkün olduğunu ileri sürüyor denilebilir. Bu açıdan, sosyal medya, kullanıcılarını arzu ile sınırlandırılmış bir *jouissance*'tan ziyade sınırlandırılmamış bir *jouissance*'ın peşine düşmeye itiyor olabilir. Bununla birlikte katılımcılar, sosyal medyanın sunduğu nesnelere ile mükemmel bir örtüşmenin olmayışını, sosyal medyanın içeriklerini değersizleştirerek ortaya koymaktadır çünkü sosyal medyanın eksiği tamamlama vaadi imgesel bir yanılısama olarak düşünülebilir.

Diğer bir alt temada katılımcılar, sosyal medyayı ideal imaj yansıtma ortamı olarak tasvir etmişlerdir. Sosyal medyanın kullanıcılarından ideal bir imaj yansıtmasını beklediğini aktarmışlardır. Bu doğrultuda katılımcılar, sosyal medyanın ideal olarak sunduğu imaj ile özdeşleşip kendilerini o şekilde yansıtmaya çalıştıklarından bahsetmişlerdir. Katılımcılar, gerçek hayatta olan ve sosyal medyada yansıtılanların farklılığına vurgu yapmışlar ve kendilerini sosyal medyada olduklarından farklı yansıtıklarını söylemişlerdir. Tüm bunlar kişinin kendine yabancılaşarak ideal bir imge ile özdeşleştiği ayna evresiyle paralellik göstermektedir. Ayna evresinde çocuk, ilk Başka olan anne tarafından kendisine sunulan ideal imge ile özdeşleşir (Verheaghe, 2019). Çocuğun bedeni üzerinde tam bir hakimiyeti yokken, aynada tam ve bütünlüklü bir imge elde etmesine büyük bir haz deneyimi eşlik eder (Evans, 1996). Ancak bu durum özdeşleşmenin yanında yabancılaşmayı da beraberinde getirir çünkü çocuk bu imge ile özdeşleştiği zaman kendi varlığına yabancılaşır (Verheaghe, 2019). Verheaghe'ye göre Başka'nın arzusundan doğan ideal imge ile özdeşleşme ve yabancılaşma her şeyin cevabı değildir. Eğer yabancılaşma her şeyi kapsasaydı, herkes Başka tarafından kendilerine dikte edilen hikayeye mükemmel bir şekilde örtüşürdü. Yabancılaşmanın her şeyi kapsayamamasının sebebi gösterenler zincirinin bir eksik içermesidir. Gösterenler zincirindeki eksiklik, yani Başka'nın arzusunun temsil edilemez kısmı, bütüncül bir yabancılaşmayı engeller; böylece ayrışmanın ve Başka'nın arzusuna sürekli bağlı da olsa öznenin kendi arzusunun oluşmasının olasılığı açılır (2019). Ancak sosyal medya, kullanıcılarına ayrışmaya olanak sağlayan bir ortam sunmaktan ziyade kullanıcılarının

yabancılaşma aşamasında takılı kalmasına neden olan bir ortam sunuyor gibi görünmektedir. Terapötik anlamda, bu nokta önemli olabilir. Sosyal medya bağımlıları ile çalışırken terapist, hastanın terapistle özdeşleşmesini sağlayacak ve başka bir yabancılaşmayı ima eden bir terapötik yaklaşımdan kaçınmalıdır. Terapist, terapi ortamında kendi kişiliğini askıya alarak hastanın arzusuna bir alan açmalı, böylece başka bir yabancılaşmadan ziyade ayrışmaya izin veren bir ortam yaratmalıdır. Lacanyen psikanalitik çalışmanın amacı da bu doğrultudadır (Verheaghe, 2019).

Bu noktaya kadar özetle sosyal medya, kullanıcılarını edilgen konuma koyarak, sınırsız fırsatlar sunarak, sonu olmayan üretim ve tüketim döngüsü yaratarak ve belki de en önemlisi özneye kendisini eksiksiz yansıtabileceği bir mecra vaat ederek eksiğin olmadığı bir ortam sunmaktadır denilebilir. Ancak, Lacan'ın (1962-63/2011) da ifade ettiği gibi eksiğin olmamasının anlamı arzunun da olmamasıdır. Bu sebeple sosyal medyanın eksiklikle karakterize olan arzudan ziyade sınırsızlık ile karakterize olan jouissance'ın hâkim olduğu bir ortam olduğu yorumu yapılabilir. Lacan için bağımlılıklar jouissance elde etmenin bir yoludur ancak Lacan bunun fallus ile bağın kırılarak yapıldığına dikkat çeker (Lacan, 1975, aktaran Loose, 2002). Lacan bu sözleriyle bağımlılığın fallik jouissance'tan kopma ve kastrasyonu reddederek haz ilkesiyle jouissance üzerine getirilen sınırlamaları aşma girişimi olduğunu ima eder (Loose, 2002). Buna paralel olarak da sosyal medya bağımlılarının sınırsızlıkla tasvir edilen bir tür jouissance peşinde oldukları söylenebilir.

İkinci tema, katılımcıların otorite figürleriyle ilişkilendirme şekilleri ile ilgilidir. Bu temanın ilk alt teması sosyal medyanın sağladığı anonimlik üzerinedir. Freud'a (1921/1994) göre kişi grup içinde anonim olduğunda sorumluluk duygusu azalır ve davranışlarını kontrol etmeye daha az gönüllü olur. Bu çalışmada da katılımcıların anonimlik aracılığıyla düşüncelerini rahat ifade edebildiklerini söylemesi kontrol duygularının azaldığına işaret etmektedir. Bunun yanında katılımcılar anonimlik aracılığıyla otorite figürlerine karşı tepkisel konumlandıklarını anlatmışlardır. Bu durum sosyal medya bağımlılarının arzudan ziyade sınırsızlıkla karakterize olan bir tür jouissance'ın peşinde olmalarıyla açıklanabilir. Lacan'a (1960/2006) göre kişinin yasaya tabi olması için kastrasyonu kabul ederek belli bir jouissance'tan feragat etmesi gerekir. Kastrasyonun önkoşulu gereği bir miktar jouissance reddedilmelidir ki yasa kişinin yaşamına girsin. Bu açıdan yasa ile sorun yaşamak kastrasyon ile ilişkilidir denilebilir. Sorumluluk gerektiren durumlardan sosyal medya aracılığıyla kaçınmak ise kastrasyonun sonuçlarından kaçmak olarak yorumlanabilir. Katılımcılar sosyal medyada anonimliği yaptırımları engellemek, diğer bir ifadeyle kastrasyonun neticelerinden kaçmak amacıyla kullanıyor olabilir.

Diğer bir alt tema ise katılımcıların araştırma çerçevesini ihlal etmeye yönelik tutumları ile alakalıdır. Pandemi nedeniyle sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleşen görüşmelerde sınır aşımalarının gözlemlenmesi katılımcıların sosyal medyayı sınırsızlık alanı olarak algılamalarıyla paralel görünmektedir. Katılımcıların sınır aşımına ya da araştırma çerçevesini ihlal etmeye ilişkin bu tür tutumları jouissance'ın yasayı ihlal etme isteği uyandıran yönü ile açıklanabilir. Buradaki düşünce ihlal olmadan jouissance'a erişimin olmayacağı üzerinedir (Lacan, 1959-60/2013) çünkü arzunun alanına girmek belli bir jouissance'ın feragatini içerir. Ancak jouissance'a getirilen simgesel yasak aslında imkânsız olan bir şeyin yasağıdır. Yasak olmasaydı jouissance'ın elde edilebileceği yönündeki yanılısma ise imgesel bir illüzyondur. Bu yasak, onu ihlal etme arzusunu besler. Bu bağlamda jouissance'ın temelde ihlal isteği uyandıran bir yanı vardır denilebilir (Evans, 1996). Bu çalışma kapsamında da katılımcıların jouissance'ı araştırma çerçevesini ihlal etmeye dayanıyor gibi görünmektedir. Buna örnek olarak katılımcılardan bir tanesi görüşme ortasında ayağa kalkarak araştırma çerçevesini ihlal etmeye yönelik bir tutum sergilemiştir. Buna karşılık araştırmacı "oturun" ifadesini kullanarak araştırma çerçevesini hatırlatma ihtiyacı duymuştur.

Özetle, sosyal medya eksiğin ve sınırlamaların olmadığı bir mecra sunuyor denilebilir. Bu açıdan kullanıcılarına anne ile ikili ilişkisinde ayrışamayan çocuğun bütüncül, sınırsız ve eksiksiz dünyasını vaat ediyor olabilir. Bu nedenle sosyal medyada eksiklikle karakterize olan arzudan ziyade sınırsızlık ile karakterize olan bir tür jouissance'ın işlerliğinden bahsedilebilir. Dahası, katılımcıların yasa ile sorun yaşaması ve araştırma çerçevesini ihlal etmeye yönelik tutumlarda bulunması da sınırsız bir jouissance hayalinde olmalarıyla açıklanabilir. Malone ve Baldwin'e göre bağımlılık kişiyi, dili ve yasayı temsil eden Başka ile ayırır ve kişiyi kendi jouissance'ı ile baş başa bırakır. Sosyal medya bağımlılarının da ikinci Başka ile dolaylanmamış ve sınır getirilmemiş bir jouissance peşinde olmaları, Lacanyen yazarların bağımlılık üzerine söyledikleri ile paralel görünmektedir. Ancak sınırsızlıkla nitelenen jouissance psikanalitik çalışmaya en güçlü karşı kuvvet olarak tasvir edilir. Arzu ise jouissance'ta sınırın ötesine geçmeye karşı bir savunma olarak görülmektedir (Lacan, 1966/2007). Bu açıdan, sosyal medya bağımlıları ile çalışan terapistler bu kişileri arzunun tanımlı olduğu alana çekmelidir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Birinci yazar %50, ikinci yazar %30, üçüncü yazar %20 oranında katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazarlar çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek Beyanı:

Yazarlar bu çalışma için finansal destek alınmadığını beyan etmiştir.

Etik Kurul Onayı:

Bu çalışma Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu onayı ile gerçekleştirilmiştir (tarih: 29.01.2021, sayı: 28620816).

Kaynakça

- Altuner, D., Engin, N., Güreler, C., Akyay, İ. ve Akgül, A. (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
- Aydoğan, F. (2010). İkinci medya çağında gözetim ile kamusal alan paradoksunda internet. İçinde F. Aydoğan ve A. Akyüz (Edl.), *İkinci Medya Çağında İnternet* (ss. 3-17). İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Baltacı, S. ve Gençöz, F. (2019). Psikolojide Lacanyen söylem analizi yaklaşımı: madde bağımlılığı ve yasa ilişkisinin terapi sürecinde incelenmesi örneği. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(1), 38-62.
- Darke, S., Torok, M., Kaye, S., Ross, J. ve McKetin, R. (2010). Comparative rates of violent crime among regular methamphetamine and opioid users: offending and victimization. *Addiction*, 105(5), 916-919.
- Declercq, F. (2004). Lacan's concept of the real of jouissance: clinical illustrations and implications. *Psychoanalysis, Culture & Society*, 9(2), 237-251.
- Ergün, S., Hekimoğlu, E. C., ve Gençöz, F. (2022). Fetiş nesnesinin fallus ile ilişkisi üzerine bir inceleme. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(2), 332-350.
- Evans, D. (1996). *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis* (1. Basım). London, UK: Routledge.
- Freud, S. (1994). Group psychology and the analysis of the ego (J. Strachey, Çev.). İçinde J. Strachey (Ed.), *The Standart Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XVIII* (ss. 65-144). London, UK: Hogarth Press. (1921)
- Gökdemir-Bulut, B. P. (2017). Lacanyen bakış açısından pervert yapı kavramı ve terapötik öneriler. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(1), 26-38.
- Hawi, N. S. ve Samaha, M. (2017). The relations among social media addiction, self-esteem, and life satisfaction in university students. *Social Science Computer Review*, 35(5), 576-586.
- Hays, D. G. ve Singh, A. A. (2012). *Qualitative inquiry in clinical and educational settings* (1. Basım). New York, NY: The Guilford Press.
- Homer, S. (2016). *Jacques Lacan*. (A. Aydın, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi. (2005)
- Howitt, D. (2016). *Introduction to qualitative methods in psychology* (3. Basım). Harlow, UK: Pearson.
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Kırık, A., Arslan, A., Çetinkaya, A. ve Gül, M. (2015). A quantitative research on the level of social media addiction among young people in Turkey. *International Journal of Sport Culture and Science*, 3(3), 108-122.
- Kuss, D. J. ve Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction—a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528-3552.
- Kuss, D. J. ve Griffiths, M. D. (2017). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3), 311.
- Lacan, J. (2006). The subversion of the subject and the dialectic of desire in the Freudian unconscious (B. Fink, Çev.). İçinde *Ecrits: A Selection* (ss. 671-702). New York, NY: WW Norton & Company. (1960)

- Lacan, J. (2007). *Écrits: The first complete edition in English* (B. Fink, H. Fink ve R. Grigg, Çev.). New York, NY: W.W. Norton & Company. (1966)
- Lacan, J. (2011). *The seminar of Jacques Lacan: Book X: Anxiety* (C. Gallagher, Çev.). (1962-1963)
- Lacan, J. (2013). *Ethics of psychoanalysis: The seminar of Jacques Lacan. Book VII* (J.A. Miller, Ed. ve D. Porter, Çev.). London, UK: Routledge. (1959-1960)
- Larkin, M. Watts, S. ve Clifton, E. (2006). Giving voice and making sense in interpretative phenomenological analysis. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 102-120.
- Loose, R. (2002). *The subject of addiction: Psychoanalysis and the administration of enjoyment* (1. Basım). London, UK: Karnac Books.
- Loose, R. (2011). Modern symptoms and their effects as forms of administration: a challenge to the concept of dual diagnosis and to treatment. İçinde Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Edl.), *Lacan and Addiction: An Anthology* (ss. 1-39). London, UK: Karnac Books.
- Malone, K. ve Baldwin, Y. G. (2011). Viewing addictions through Lacanian lenses. İçinde Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Edl.), *Lacan and Addiction: An Anthology*. (ss. 17-34). London, UK: Karnac Books.
- Mathison, S. (1988). Why triangulate?. *Educational researcher*, 17(2), 13-17.
- O'Day, E. B. ve Heimberg, R. G. (2021). Social media use, social anxiety, and loneliness: A systematic review. *Computers in Human Behavior Reports*, 3, 100070. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2021.100070>
- Oroszi, T. (2019). Addiction treatment and crime rates. *Research and Reviews on Healthcare: Open Access Journal*, 4(3), 339-346. <https://doi.org/10.32474/rrhoaj.2019.04.000186>
- Sine, R. ve Sarı, G. (2018). Profesyonel gazetecilerin gözünden sosyal medya ve habercilik ilişkisi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (30), 364-384. <https://doi.org/10.31123/akil.460921>
- Smith, J. A., Flowers, P. ve Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research* (1. Basım). London, UK: Sage Publications.
- Smith, J. A. ve Osborn, M. (2007). Interpretative Phenomenological Analysis. İçinde J. A. Smith (Ed.), *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods* (ss. 53 - 80). London, UK: Sage Publications.
- Soysal, Ö. (2009). Başlangıçta zevk vardı.... *MonoKL Lacan Özel Sayısı*, 606, 610.
- Verhaeghe, P. (1996). The riddle of castration anxiety: Lacan beyond Freud. [Kongre sunumu]. Congress of the APPI: "Anxiety and Its Coordinates". Dublin, İrlanda.
- Verhaeghe, P. (2019). Lacan's answer to alienation: Separation. *Crisis and Critique*. 6(1), 365-388.
- Zivnuska, S., Carlson, J. R., Carlson, D. S., Harris, R. B. ve Harris, K. J. (2019). Social media addiction and social media reactions: The implications for job performance. *The Journal of social psychology*, 159(6), 746-760.

Qualitative Study on How Social Media Addiction Relates Rules and Boundaries

Summary

Introduction

Quantitative studies have revealed that addiction is related to legal problems and rule violations (Altuner et al., 2009; Darke et al., 2010; Oroszi, 2019). A qualitative study examining the relationship between drug addiction and the law revealed that addiction is associated with an attempt to suspend boundaries (Baltacı & Gençöz, 2019). However, more qualitative studies are needed to further explore the relationship between addiction and law, rules, and boundaries. In this study, the experiences of social media addicts related to law, rules, and boundaries were investigated. The findings of this study were discussed within the framework of Lacanian Psychoanalytic theory.

Methodology

Since social media addiction is a new mental health problem that needs to be explored, it is of utmost importance investigating this issue with qualitative methods (Kuss & Griffith, 2011). In this direction, Interpretative Phenomenological analysis (IPA), which is a qualitative research method, was chosen in this study. IPA was particularly preferred because it allows researchers to understand the experiences of the subjects in depth (Smith & Osborn, 2007) and to discuss the findings from a wider perspective (Larkin et al., 2006). The data obtained from the semi-structured interviews with six participants were analyzed in the light of the IPA guidelines (Smith et al., 2009).

Results and Discussion

The emergent themes obtained through Interpretative Phenomenological Analysis across six cases were related to the participants' perception of social media as a medium of limitlessness and their positioning with respect to authority figures.

In the scope of the first theme, participants depicted social media as active, limitless, and omnipotent. They stated that they became passive through the active social media. They expressed that they delegated many activities such as socializing and shopping to social media. This kind of relationship between social media and participants seems parallel to the relationship between a mother and an infant. In early infancy, the mother as an active agent meets the child's every need. The child as a passive agent is dependent on the mercy of the mother. In this respect, passivity is starting position of human beings (Loose, 2002). The passivity of participants can be considered from this perspective. Social media also seem to

offer its users the holistic world of the infants, who cannot be separated in their relationship with the mother. By offering unlimited opportunities to its users, and by opening the door to the endless cycle of production and consumption, social media seems to promise a medium with no lack. However, the absence of lack means the absence of desire (Lacan, 1962-63/2011). In this respect, social media is a medium where jouissance characterized by limitlessness dominates.

The problems experienced by the participants with the authority figures and their violating attitudes towards the research framework can be explained by the transgressive aspect of jouissance. The important point in here is that there is an assumption that there is no access to jouissance without transgression and there is no meaning of transgression without the law (Lacan, 1959-60/2013). Within the scope of this study, participants' jouissance seems to be based on violating the research framework. However, jouissance as an extreme enjoyment is the counterforce of psychoanalytic work. Desire is portrayed as a defense against this kind of jouissance (Lacan, 1966/2007). In this respect, the therapist, while working with the social media addict, should draw him or her to the area where desire is defined.